RAPPORT

OMTRENT

DEN LANDBOUW OP CURAÇAO

DOOR

I. G. J. KAKEBEEKE.

GEDRUKT TER ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.
1912.

Rapport omtrent den landbouw op Curaçao.

Inleiding.

Bij beschikking van den Minister van Koloniën van 18 Mei j.l., afd. B, n°. 4, werd mij opgedragen om mij naar de kolonie Suriname te begeven, ten einde aldaar den weg vast te stellen, langs welken men geleidelijk een doelmatige inrichting van het landbouwonderwijs in Suriname zal kunnen bereiken. Te Paramaribo zijnde, ontving ik van genoemden Minister, bij schrijven van 11 Juni 1912, afd. B, n°. 86, de opdracht, om op mijn terugreis naar Nederland een 14-tal dagen op Curaçao te vertoeven, ten einde mij zooveel mogelijk op de hoogte van de toestanden aldaar te stellen en daarna van mijne bevinding rapport uit te brengen.

Het plan was, dat dr. Cramer, Directeur van den Landbouw in de kolonie Suriname en adviseur voor landbouwzaken voor Curaçao, mij, gedurende mijn verblijf aldaar, zoude vergezellen. Hij moest echter te Demerara de reeds aangevangen reis naar Curaçao afbreken en naar Suriname terugkeeren; 20 Augustus kwam hij op Curaçao aan, zoodat verschillende punten nog met hem besproken konden worden.

Op 3 Augustus kwam ik te Curaçao aan, en na een verblijf van een vijftal dagen in de quarantaine-inrichting bij Caracasbaai, kon ik op 8 Augustus j.l. beginnen met de werkzaamheden, verbonden aan de mij gegeven opdracht.

Werkplan.

Ten einde den korten tijd (8 tot 28 Aug.) die mij ter beschikking stond, zoo nuttig mogelijk te gebruiken, werd, in overleg met den landbouwkundige, den heer G. B. Dussel, en na de goedkeuring van den Gouverneur daarop ontvangen te hebben, besloten, om in de eerstvolgende dagen verschillende plantages, hofjes, grondjes, enz. te bezoeken. Ter besparing van tijd werd daarbij steeds van automobielen gebruik gemaakt. Slechts eenmaal beproefden wij een tocht met paarden en rijtuig te maken, doch reeds spoedig na het verlaten van de stad staakten de paarden, wegens gebrek aan kracht — een gevolg van het gebrek aan voedsel — den arbeid en moesten wij onze reis per auto vervolgen.

Tevens maakte ik kennis met tal van personen, ambtenaren, plantagebezitters en beheerders, geestelijken enz., die geacht konden worden geheel op de hoogte te zijn van de toestanden op Curaçao en met wie ik verschillende zaken, Curaçao betreffend, kon bespreken.

Zoo bezocht ik o.a. met genoemden landbouwkundige in gezelschap van den districtmeester Thielen verschillende plantages en grondjes in het 4de en 5de district, en in gezelschap van den districtmeester Beaujon, verschillende plantages, grondjes enz. in het 2de en 3de district.

Bij mondelinge besprekingen aan het Departement van Koloniën omtrent mijn bezoek aan Curaçao verkreeg ik den indruk, dat de mij gegeven opdracht gedeeltelijk het gevolg was van een door den heer A. G. Mörzer Bruyns uitgebracht rapport aan het bestuur der Eerste Sisal Cultuur Maatschappij te 's Gravenhage.

Aan dat rapport, handelend over het sisalbedrijf, zijn door genoemden heer, als aanhangsel, opmerkingen betreffende den Curaçaoschen landbouw toegevoegd. Tevens werd mij een afschrift gegeven van het aan den Gouverneur van Curaçao

gericht schrijven van den Minister van Koloniën van 3 Nov. 1911, afd. B, n°. 42/345, naar aanleiding van het rapport van de Commissie inzake het groot landbouwbedrijf en van het schrijven van genoemden Gouverneur van 30 April 1912, n°. 1501/154 aan den Minister van Koloniën, naar aanleiding van het hierboven genoemd rapport van den heer MÖRZER BRUYNS.

Ook werd door mij kennis genomen van den inhoud van de brochures van de hand van de heeren HAVELAAR, prof. WENT, VAN KOL en RIJKENS en van het rapport van de genoemde commissie, inzake het groot landbouwbedrijf.

Ik heb dus getracht om mij, zoo goed als mogelijk was, op de hoogte te stellen van de landbouwtoestanden op Curaçao, doch het behoeft wel geen nader betoog, dat mijn verblijf op het eiland veel te kort van duur was om een in alle opzichten voldoend juisten blik in dien toestand te verkrijgen.

Toestand van den landbouw.

De toestand van den landbouw op Curaçao was gedurende mijn verblijf aldaar zeer treurig, een gevolg van de abnormale langdurige droogte. De gemiddelde jaarlijksche regenval op Curaçao bedraagt ongeveer 500 m.M., doch in het tijdperk van Juni 1911 tot Juli 1912 is slechts ongeveer 114 m.M. gevallen, een vijfde deel dus van de gemiddelde hoeveelheid.

Ook in de maanden Juli en Augustus 1912 was die regenval uiterst gering, en het zal dan ook wel niemand verwonderen, dat het landschap in den tijd van mijn verblijf een weinig aanlokkend beeld vertoonde.

Plantengroei was er niet, alles was dor en kaal, en men moest zich nog verbazen, dat de geiten eenig voedsel konden vinden.

De sterfte onder het vee was buitengewoon groot en aan paarden en trekossen ontbrak de kracht om eenigen arbeid van beteekenis te leveren. De oogst van de kleine mais, het gewas voor de negerbevolking, is in 1911 en 1912 mislukt, zoodat door de zwarte bevolking honger geleden werd. Ware niet de hoedenvlechterij voor zeer velen een bron van inkomsten, zij het ook een kleine, dan zouden de toestanden allertreurigst geweest zijn en zouden ongetwijfeld buitengewone maatregelen noodig zijn geweest om een ramp te voorkomen.

Bovenaangegeven toestanden hebben mij ten opzichte van den toestand van den landbouw op Curaçao eenigszins pessimistisch gestemd. Ware mijn verblijf gevallen in een regentijd, waarin, zooals mij werd verteld, het geheele eiland met groen bedekt is en een vriendelijk en prettig beeld biedt, dan zoude de verkregen indruk wellicht anders uitgevallen zijn.

Doch hoe dat ook zij, thans zoude ik niet gaarne de in een rapport geuite meening onderschrijven, dat het mogelijk is om door middel van den landbouw van de arme Nederlandsche Antillen (ik heb hierbij uitsluitend het oog op Curaçao) een welvarende kolonie te maken.

Beteekenis van den landbouw voor Curaçao.

De landbouw is zeer zeker voor Curaçao van beteekenis en kan dat wellicht in nog grooter mate worden, doch om van Curaçao een bloeiende landbouw-kolonie te maken, zal m. i. ten allen tijde onmogelijk zijn. Het klimaat is daarvoor te ongunstig.

Handel, industrie en nijverheid zullen wel altijd de belangrijkste factoren voor een welvarend Curaçao uitmaken.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat men ook niet trachten moet om van den landbouw op het eiland te maken wat er van te maken is. Integendeel, met alle kracht moet getracht worden om door toepassing van nieuwe methodes, die onder eenigszins overeenkomende omstandigheden elders bewezen hebben nuttig te werken, door het verbouwen van de beste variëteiten der inheemsche cultuurgewassen, door goede grondbewerking en bemesting en door een meer rationeel gedreven veeteelt, de productiviteit van den bodem zooveel mogelijk zeker te maken en te verhoogen.

Kon men het zoover brengen, dat met grooter zekerheid dan thans, een opbrengst aan kleine mais voor de negerbevolking en voldoend voedsel voor het vee geproduceerd kon wor-

den, dan ware reeds veel gewonnen. Voor den ijverigen landbouwkundige, den heer DUSSEL, is het een mooie, doch moeilijke taak, om te trachten een en ander te helpen bereiken.

Groot- en klein landbouwbedrijf.

De landbouwbedrijven op Curaçao kunnen in twee groepen verdeeld worden, nl. in het groot-bedrijf en in het klein-bedrijf. Voor de nadere omschrijving van wat onder beide soorten bedrijven op Curaçao verstaan moet worden, kan verwezen worden naar de in het rapport van de commissie in zake den grooten landbouw door den landbouwkundige, VERSLUYS, gegeven definitie, waarmede de commissie zich geheel vereenigen kon.

Groot-bedrijf.

De meeste groote plantages komen voor in het westelijk deel van het eiland, het grootste aantal klein-bedrijven in het oostelijk deel.

De inkomsten der plantages zijn van zeer verschillenden aard, afhangende van den bodem en van de ligging, vooral ook ten opzichte van de stad. Hoofdbronnen van inkomsten zijn akkerbouw, veeteelt, ooftteelt, kalkbranden, verkoop van brandhout en houtskool, melkverkoop, zoutwinning en verkoop van water. Op de plantages vindt men geen groenteteelt.

De akkerbouw bepaalt zich in hoofdzaak tot het planten van mais, de zoogenaamde kleine mais. De aloëcultuur wordt op verschillende plaatsen aangetroffen en schijnt zich uit te breiden. Met de cultuur van sisal worden proeven genomen. Enkele grassoorten worden in het klein in en om de boomgaarden geteeld.

Onder veeteelt neemt op Curaçao de geitenteelt de eerste plaats in, daarna komen de teelt van schapen, runders, varkens en ezels. De paardenfokkerij heeft weinig te beteekenen. Behalve vee wordt ook melk verkocht. De zuivelbereiding heeft niets te beteekenen.

De ooftteelt bepaalt zich in hoofdzaak tot de teelt van mispelboomen, mango's, koko's en dadelpalmen. Meerdere vruchten worden in 't klein geteeld. De cultuur van dividivi en van oranjeboomen, voor de schillen der vruchten, kan wellicht ook tot de ooftteelt gerekend worden.

Klein-bedrijf.

De beoefening van het klein-bedrijf bestaat in het planten van kleine mais (sorghum), het hoofdvoedsel van de bevolking, van boonen en rankvruchten, zooals pompoenen, meloenen en pinda's en in het houden van vee. Dit bedrijf wordt uitgeoefend door eigenaars van grondjes en door huurders van gouvernementsgronden.

De oogst is afhankelijk van den regenval, aangezien bij de cultures van het klein-bedrijf geen sprake is van bevloeiing. De rankvruchten worden meestal in de nabijheid van de dammen geplant. Deze dammen onderhouden in een goed regenjaar de vochtigheid ook een tijdje na het regenseizoen, zoodat in een gedeelte van den drogen tijd geoogst kan worden.

De klein-bedrijven zijn uiteenloopend van grootte. Voor het oostelijk deel van het eiland kan aangenomen worden, dat de eigenaar of huurder van een grondje één hectare bewerkt met vrouw en kinderen. Is de uitgestrektheid grooter, dan neemt hij er wel eens een paar man tijdelijk bij, tegen contante betaling of in ruil voor eigen arbeid. Zij, die vast werk in Willemstad hebben, laten het werk aan vrouw en kinderen over. Waar putten zijn en bevloeiing dus mogelijk is, worden groenten geteeld, samen met de teelt van vruchtboomen. Rankvruchten worden ook dikwijls in deze groententuintjes in den drogen tijd verbouwd. De groenten zijn grimbo's, komkommers, warmoes, bladkool, lange kalebassen, snijboonen, radijs, biet, sjalotten enz. Vruchtboomen zijn mango's, mispel, papaja, goaba, oranjeboom, kokospalm, zuurzak, granaatappels enz. De geoogste mais, zoomede wat boonen, worden gewoonlijk bewaard om als hoofdvoedsel te dienen. Een groot deel der boonen, de pinda's en rankvruchten worden, naarmate ze geoogst worden, in de stad verkocht. Soms wordt ook een deel van de mais verkocht, ter betaling van schulden, voor het geven van danspartijen en het koopen

van sterke dranken. De maisstokken worden door velen direct na het oogsten verkocht voor veevoedsel en de opbrengst van dien verkoop wordt geheel of gedeeltelijk gebruikt voor betaling der huurpenningen. Verder houdt de kleine man wat kabrieten, een of twee varkens, eenige kippen en een ezel, of een ezel met eene ezelin. De opbrengst van melk en eieren helpt voor het onderhoud van de huishouding. Van de grondjes, zelfs van die van 2—5 hectaren, kunnen de menschen, behalve enkele uitzonderingen, niet leven. Toch is het voor het algemeen van groot belang, dat de kleine man een stukje grond heeft, waarop hij eenigszins onafhankelijk kan leven en waarvan hij, bij goede bewerking, in goede jaren aardig wat kan trekken. Door een commissie zijn gedurende de laatste 3 jaren aan verscheidene kleine landbouwers in de 2de en 3de districten kredieten verleend, tot het graven van putten, het opstellen van windmolens, het planten van aloë, enz. In het 4de en 5de district zijn slechts op één particulier grondje en op twee huurgrondjes molens opgesteld. Op geen der grondjes in die districten komen groententuintjes of aloëvelden voor. Wel eigenaardig is het, dat de bewoners dezer districten geen gebruik maken van de hulp van de zoo juist genoemde commissie. Ook voor aloëcultuur voelen ze niets.

Toestand van beide soorten bedrijven.

De toestand van beide soorten van bedrijven is thans ongunstig, in hoofdzaak een gevolg van de langdurige droogte, waardoor de oogsten in 1911 en 1912 mislukten en de sterfte onder het vee, door het gebrek aan veevoeder, zeer groot is.

Op de meeste plantages drukken zware schulden, waarvan de rente nauwelijks of niet opgebracht kan worden en bovendien mist men het zoo hoog noodige bedrijfskapitaal. De eigenaars der plantages bezitten niet altijd de noodige vakkennis, en aangezien zij — behalve enkele uitzonderingen — slechts nu en dan de plantages bezoeken, laat de leiding en het toezicht dikwijls te wenschen over.

Het kleinbedrijf lijdt vooral door de mislukking der beide laatste oogsten en door het gebrek aan voeder voor de geiten. In normale omstandigheden kunnen de meeste huurders van grondjes niet bestaan van de opbrengst dier grondjes, doch moeten zij door allerlei werkzaamheden bijverdiensten maken. Thans is dat in hooge mate het geval.

Vooruitzichten.

Het totaal biedt dus geen opwekkend beeld, en er behoort moed toe, om niet geheel aan de mogelijkheid van verbetering der thans heerschende toestanden te wanhopen. Zeker zal men goed doen om niet te gelooven aan een plotselingen ommekeer ten goede, door invoering van verbeteringen, van nieuwe culturen en cultuurmethodes enz., maar toch ook, is het verkeerd om te twijfelen aan de mogelijkheid om, zij het ook geleidelijk, verbeteringen aan te brengen. *Slechts moet men niet eischen, dat reeds dadelijk van iedere poging tot verbetering resultaten te zien zullen zijn.*

Rapport Commissie voor het groot landbouwbedrijf.

Bij Gouvernementsbeschikking, dd. 31 Juli 1909, werd een commissie benoemd, ten einde den toestand van het grootlandbouwbedrijf in de kolonie na te gaan, de oorzaken van den achteruitgang der plantagehouders op te sporen en middelen tot verbetering aan te geven. Deze commissie heeft een belangrijk en uitvoerig rapport omtrent den toestand van den grooten landbouw op Curaçao uitgebracht, tevens aangevende wat gedaan zou kunnen worden om den grooten landbouw te steunen.

De commissie meent, dat een van de voornaamste redenen van den achteruitgang van de plantages te zoeken is in de uitgifte, ten behoeve van den kleinen landbouw, van de gouvernementsgronden, waarover de plantage-eigenaren voorheen als weidegronden van hun vee konden beschikken.

Verplaatsing kleinbedrijf.

In het, in het begin van dit rapport aangehaald schrijven van den Minister van Koloniën, naar aanleiding van dat rapport, wordt in overweging gegeven om de te dicht in de nabijheid der plantages gelegen pachtgronden geleidelijk te

ontruimen en in ruil daarvoor, aan de pachters elders gelegen, beter voor het doel geschikte en ook meer uitgestrekte terreinen te geven. Naar de meening van den Minister zal niet alleen het groot-bedrijf doch ook de kleine landbouw door dezen maatregel gebaat zijn, omdat de pachters er beter aan toe zullen zijn wanneer zij over grootere en meer voor het doel geschikte terreinen kunnen beschikken, terwijl ook het algemeen toezicht van het districtsbestuur beter zal zijn uit te oefenen.

Rapporten districtsmeesters.

Door de beide districtmeesters THIELEN en BEAUJON, zijn omtrent deze zaak belangrijke voorstellen ingediend. Door den heer J. MEYKNECHT, R. K. geestelijke op Curaçao, was reeds vroeger de aandacht van den Minister van Koloniën op deze zaak gevestigd.

Ik had gelegenheid om met dezen geestelijke en met de beide districtsmeesters deze quaestie te bespreken en de terreinen, die eventueel voor aankoop in aanmerking komen te bezichtigen.

Uit de rapporten van beide genoemde heeren blijkt, dat het niet mogelijk is om deze zaak in de beide helften van het eiland op dezelfde wijze aan te vatten. In het oostelijk deel van het eiland is het onmogelijk om een uitgebreid complex gronden, waar men de kleine pachters bijeen kan brengen te vinden. Mocht het nog gelukken, dan zou men toch steeds in de onmiddellijke nabijheid van de plantages blijven, zoodat de groote landbouw weinig gebaat zoude zijn. In dat deel, omvattende het 2de en 3de district, is slechts zeer weinig aan het Gouvernement toebehoorend voor bouwland geschikt terrein overgebleven. Het verhuurde gedeelte in het 2de en 3de district bestaat uit 1660 perceeltjes, waarvan 446 van 0,05 tot 0,50 H.A.; 1042 boven 0,50 tot 2 H.A. en 172 boven 2 tot 5 H.A. en daarboven. De versnippering is dus zeer groot, en daardoor is een toestand ontstaan, die moeilijk te wijzigen en te verbeteren is. Wel bleek het mogelijk om de hand te leggen op een groot gedeelte van de plantage ,,Groot-Kwartier'', waar tal van aanvragers om grondjes en ook zij, die thans op minder geschikten grond werken, onderdak gebracht kunnen worden.

Aankoop grond „Groot-kwartier".

De grond van ,,Groot-Kwartier'' is voor den kleinen landbouw zeer geschikt; men vindt daar, niet te diep, overvloedig water van zeer goede kwaliteit (de plantage is een z.g. waterplantage) en ook de ligging ten opzichte van de stad, voor den verkoop van groenten, fruit enz. is zeer goed. Thans wordt die plantage zeer verwaarloosd, gaat ieder jaar achteruit en brengt niets op. Door die gronden aan te koopen, wat m. i. zeer gewenscht is, zal men tal van gezinnen de gelegenheid geven daarop een bestaan te vinden, en is er ook kans, dat de stad beter van groenten voorzien zal worden dan thans het geval is. De pachters van de nieuwe perceelen zullen daarvoor pacht moeten betalen. De grootte van de pacht kan geregeld worden naar de waarde van den grond.

Terrein voor proefvelden.

Een gedeelte van dat terrein zou voor de proefvelden gereserveerd moeten worden, die, gelegen te midden van de perceeltjes der kleine landbouwers, zeer veel nut zullen kunnen stichten. Ik meen dan ook, dat er alleszins redenen bestaan om aan het desbetreffend voorstel van den heer BEAUJON uitvoering te geven. Met het oog op de voortdurende verwaarloozing der plantage, is het gewenscht om spoedig een beslissing te nemen.

Toestand in het 4de en 5de district.

De toestand in het 4de en 5de district is geheel afwijkend van die in het 2de en 3de district. In beide eerstgenoemde districten vindt men b.v. slechts op één particulier grondje en op twee huurgrondjes molens, terwijl er in de beide laatstgenoemde gronden 48 molens worden aangetroffen. Moestuintjes en aloëveldjes komen in het 4de en 5de district niet voor. Voor den verbouw van groenten is de afstand naar de stad te groot. De hoofdbronnen van inkomsten van de bewoners der huurgrondjes zijn divi-divi, veeteelt en kleine mais. De kleine mais dient hoofdzakelijk voor eigen consumptie.

Vele der pachtperceelen in het 4de en 5de district zijn te klein of te weinig vruchtbaar, waarvan oneerlijke praktijk ten nadeele van de groote plantages het gevolg zijn.

Aangezien de veeteelt een der voornaamste bronnen is, waaruit eenige welvaart van de kleine landbouwers in genoemde districten verkregen kan worden, acht de districtmeester het gewenscht om toe te staan, dat houders van domeingronden in plaats van 5 kabrieten met de lammeren, vijf en twintig stuks klein vee houden. Ook mij komt dat zeer gewenscht voor, vooral wanneer besloten kon worden tot aankoop van het complex gronden, omvattende de plantages Dokterstuin, Pannekoek en Barber met het perceel Lelienberg en een gedeelte van Wacao, alles als voorgesteld door den districtmeester THIELEN.

Aankoop gronden.

Door aankoop van bedoeld complex wordt toch een terrein verkregen, voor een zeer groot deel geschikt voor den landbouw, speciaal voor den verbouw van mais, en voor een ander deel geschikt als weidegrond ten behoeve van de geiten der huurders dier grondjes. Om verschillende redenen, alle genoemd in het uitstekend rapport van den heer THIELEN, komt mij de aankoop van dat terrein zeer gewenscht voor.

Ongetwijfeld zal door dezen aankoop de oeconomische toestand van een groot aantal huurders van grondjes zeer verbeterd worden, terwijl deze maatregel tevens in het belang van de plantage-bezitters zal zijn. Ook zal, zooals hierboven reeds gezegd is, het toezicht op de negerbevolking veel beter dan thans kunnen plaats hebben.

Stempelen van schapen- en geitenvellen.

Uit het rapport van den heer THIELEN blijkt, dat hij een voorstander is van het stempelen van geiten- en schapenvellen, en dat hij meent, dat door invoering van dien maatregel, de diefstallen van klein vee zeer zullen verminderen. Door genoemden districtmeester is tevens een reglement ten behoeve van deze zaak ontworpen. Door de commissie inzake het grootlandbouwbedrijf is met nadruk op het nadeel der menigvuldige diefstallen gewezen. In haar rapport zegt zij, onder meer: „Op verscheidene plantages, waar de veestapel mis„schien voor een kleine uitbreiding vatbaar is, durft men „den stapel klein vee niet uit te breiden, om de veelvul„dige diefstallen. Hierin kan echter door een toezicht op het „vervoer van goederen van de buitendistricten naar de stad „in zekere mate verbetering worden aangebracht. Aan te „bevelen is het eene verordening op het stempelen van gei„tenvellen in den geest als de op Bonaire bestaande keur hier „in te voeren.”

Hoewel niet over het hoofd gezien mag worden, dat niet alleen door gebruikers en huurders van grondjes diefstallen gepleegd worden, doch dat ook de negerbewoners der plantages daaraan debet zijn, en dat bovendien het toezicht op bijna alle plantages zeer onvoldoende is, komt het mij toch gewenscht voor om tot een stempeling der vellen, op een wijze als bedoeld in het ontwerp-reglement van den heer THIELEN, over te gaan. Wordt bij de uitvoering stipt de hand gehouden aan de bepalingen van het reglement, dan zullen de diefstallen moeten verminderen.

De vrees, dat de handel door dezen maatregel zal lijden, komt mij nog al overdreven voor.

Wanneer overgegaan wordt tot aankoop van het complex gronden, groot 1340 H.A., dan zal daar, wanneer de verplaatsing van de bevolking geleidelijk plaats heeft, binnen niet te langen tijd een vrij talrijke bevolking gevestigd worden.

Het stichten van een of meer scholen, hetzij openbare of bijzondere, zal het noodzakelijk gevolg zijn. Gewenscht is het, dat voor deze scholen een geschikt terrein vrijgehouden wordt, zoo mogelijk zoodanig, dat er later gelegenheid is om bij die scholen de zoo noodige schooltuinen aan te leggen.

Door aanneming van en uitvoering te geven aan de hierboven nader aangegeven voorstellen van de beide districtmeesters, mag m. i. stellig een verbetering van de heerschende oeconomische toestanden, zoowel voor den grooten als voor den kleinen landbouw, verwacht worden.

Pogingen tot verbetering van den landbouw.

In den loop der jaren zijn op Curaçao reeds tal van proeven genomen om tot verbetering van den landbouw te geraken. Nieuwe culturen zijn beproefd, grondbewerkingen en bemes-

tingen zijn toegepast, doch bijna steeds met negatief resultaat. Plantagehouders hebben met opoffering van veel kapitaal getracht hun bezittingen meer rendabel te maken, doch tevergeefs. Als gevolg daarvan wordt de landbouw, meer speciaal de akkerbouw, thans nog op zeer primitieve wijze uitgeoefend, en is er van verbetering, in vergelijking met vroegere tijden, weinig te bemerken. De stelselmatige aanleg van dammen, van Gouvernementswege, waarmede thans gelukkig regelmatig wordt voortgegaan, heeft wel reeds verbetering aangebracht, doch overigens is van een oordeelkundige bewerking en bemesting van den grond door de plantage-eigenaars en de klein-landbouwers nog geen sprake. Hier en daar ziet men perceeltjes, die vóór het zaaien van de mais bewerkt zijn, doch het zijn uitzonderingen. Een eenigszins regelmatige bewerking van den grond, zooals b.v. op Aruba, gedurende den groei van het gewas, komt niet voor. Aan verbetering van de inheemsche gewassen en ooftboomen wordt niet gedacht.

Het valt dan ook niet te verwonderen, dat bij velen het geloof aan de mogelijkheid van een verbetering van den landbouw verloren is gegaan, en dat men veelal de bewering hoort, dat de landbouw op Curaçao niet veel kan geven.

Proeven dienen genomen te worden.

Zeker zal het niet mogelijk zijn om op Curaçao, zooals in vele andere streken, door toepassing van wat de theorie op het gebied van den landbouw geleerd heeft, in korten tijd een geheelen ommekeer in dien landbouw te weeg te brengen. De verbetering zal slechts zeer langzaam kunnen gaan en vele en nauwkeurige proeven dienen genomen te worden, voor men den juisten weg daartoe gevonden heeft. Uit de literatuur omtrent wat elders in dit opzicht geschied is, kan men voor Curaçao wel wat nut trekken, doch daar de omstandigheden, waaronder men hier werkt zoo afwijkend zijn, zullen toch in de eerste plaats nauwkeurige proeven genomen moeten worden.

Geschikt terrein moet daarvoor beschikbaar gesteld worden.

Het komt mij voor, dat den landbouwkundige der kolonie in de eerste plaats de gelegenheid gegeven zal moeten worden, om die proeven op een daarvoor geschikt terrein te nemen.

Alvorens door hem het toepassen van nieuwe methodes worden aanbevolen of nieuwe variëteiten en nieuwe bemestingen worden ingevoerd, zal hij in staat moeten zijn om zich, door het nemen van proeven, te overtuigen, dat wat hij aanraadt, inderdaad het juiste is. Teleurstellingen zullen dan minder voorkomen en het vertrouwen van de landbouwers, zoowel groote als kleine, in de toepassing van nieuwe zaken zal grooter worden.

Terrein te Caas Chiquito deugt niet.

Het terrein te Caas Chiquito is voor dit doel te klein en ook ongeschikt, en men zal moeten trachten een beter terrein voor dat doel te krijgen.

„Groot-kwartier" is voor dit doel beter geschikt.

Zooals hierboven werd medegedeeld, is er voor het Gouvernement gelegenheid om de beschikking te krijgen over een belangrijk gedeelte van de plantage ,,Groot-Kwartier''. De bodem is daar goed en men kan er steeds over voldoende water beschikken, zoodat het zeker gewenscht is dat, wanneer tot aankoop wordt overgegaan, een gedeelte, groot b.v. 20 hectaren, voor het boven aangegeven doel gereserveerd worde. Is niet onmiddellijk dat geheele terrein noodig, dan kan tijdelijk een gedeelte in huur aan anderen gegeven worden, doch bij voorkeur zoo, dat men er ieder oogenblik de vrije beschikking over verkrijgen kan.

Een gebouwtje, voor het bergen en bewaren van producten en gereedschappen en voor een werkkamer ten behoeve van den landbouwkundige, zal gesticht moeten worden.

Aard der te nemen proeven.

De te nemen proeven zullen in de eerste plaats moeten dienen om te trachten licht te brengen in het vraagstuk van een juiste bewerking en bemesting van den bodem, om vergelijkingen te maken tusschen verschillende variëteiten van de kleine mais en om te onderzoeken of de cultuur van nieuwe voedergewassen, speciaal van alfalfa, mogelijk is.

Die proeven zullen gedurende een reeks van jaren genomen moeten worden om tot een betrouwbaar resultaat te geraken.

In het rapport van den heer MÖRZER BRUYNS wordt gewezen op de ,,dry-farming''-methodes, die in de laatste jaren in verschillende droge streken der aarde, doch vooral in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, veelvuldig en dikwijls met groot succes worden toegepast. Of die methodes ook op Curaçao succes kunnen hebben, zal zeer noodig onderzocht moeten worden. Het is niet onmogelijk, dat zal blijken dat de omstandigheden, hier, daarvoor ongunstiger zijn, dan in andere streken, doch dat dient nauwkeurig onderzocht te worden. Mocht het blijken dat door het toepassen dier methodes een nuttiger gebruik van het regenwater gemaakt kan worden en dat ook daardoor de alfalfa-cultuur mogelijk wordt, dan zoude inderdaad veel gewonnen zijn.

Een bestudeering van de „dry-farming"methodes is noodzakelijk.

Over die ,,dry-farming''-methodes is reeds heel wat geschreven, doch het komt mij zeer wenschelijk voor, dat de landbouwkundige der kolonie in staat worde gesteld om ter plaatse, in Amerika, die methodes te bestudeeren. Door eigen aanschouwing leert men veel meer dan door het lezen van artikelen in tijdschriften, boeken enz. Het zal niet moeilijk blijken om langs officieelen weg de noodige introducties voor hem te krijgen.

Na terugkeer kunnen door hem op het proefterrein de noodige proeven beraamd en op touw gezet worden. Tegelijkertijd kunnen wellicht dergelijke proeven op enkele plantages en grondjes, na overleg met de verschillende gebruikers, genomen worden.

Tevens zouden dan door hem bemestings- en variëteitsproeven, als boven aangegeven, genomen kunnen worden.

Een stelselmatig onderzoek van den Curaçaoschen bodem is gewenscht.

Thans is nog slechts zeer weinig omtrent den Curaçaoschen bodem bekend. Naast het nemen van bemestingsproeven is een stelselmatig onderzoek van dien grond zeer gewenscht. Het zal dan waarschijnlijk niet meer voorkomen dat bij invoering van nieuwe cultures de planten juist op den minst geschikten grond worden gebracht, zooals thans wel geschied is en wat natuurlijk groot financieel nadeel tot gevolg heeft.

Mocht de gelegenheid ontbreken om dat onderzoek aan het proefstation te Paramaribo te doen, dan kan wellicht door bemiddeling van de Directie van den Landbouw te 's Gravenhage, de hulp van de Nederlandsche proefstations ingeroepen worden.

Inrichting bemestings proeven.

De bemestingsproeven kunnen dienen om de werking van de geiten en schapenmest, en van de verschillende kunstmeststoffen afzonderlijk en in combinaties na te gaan. Men staat hier op dit gebied nog op een zoo goed als maagdelijk terrein en er valt nog veel te onderzoeken.

Misschien komt men door dergelijke proeven wel tot de wetenschap, dat een bemesting met geiten- en schapenmest op tal van Curaçaosche gronden een uitstekend resultaat geeft, en leert men het zeer schadelijke van den uitvoer van die mest naar andere streken inzien.

Een verbod van uitvoer van die mestsoorten zou misschien daarvan het resultaat kunnen zijn.

Proeven tot het zoeken naar nieuwe cultures en ter verbetering der bestaande.

Pas in de tweede plaats komen dus naar mijne meening de proeven, die dienen moeten om te zoeken naar nieuwe cultures en naar verbetering, door middel van selectie, van de inheemsche vruchtboomen en cultuurgewassen. In de brochures van de heeren prof. WENT en RIJKENS worden verscheidene gewassen genoemd, wier cultuur hier wellicht mogelijk zal blijken. Op een gedeelte van het proefterrein kan daarnaar een onderzoek ingesteld worden.

Proeven met groenten en aanleg model-hofje.

Ook is het zeer wenschelijk om een gedeelte van het terrein te gebruiken als demonstratieveld voor het verbouwen van groenten en voor het aanleggen van een modelhofje voor den klein-landbouwer. In de bestaande hofjes wordt alles, vruchtboomen en groenten, op de meest zonderlinge wijze dooreen geplant, zoo, dat de groei der boomen daardoor dikwijls zeer benadeeld wordt. Een voorbeeld zou kunnen aangeven hoe een dergelijk hofje op de meest voordeelige wijze aangelegd kan worden.

In het model-hofje zouden later practische lessen in snoeien, enten, oculeeren enz. gegeven kunnen worden.

Verschillende gewassen en zaden, op de proefvelden verbouwd, zullen, zoo mogelijk gratis, aan de landbouwers en de kolonie verstrekt kunnen worden.

Publicatie van de resultaten der proefnemingen is gewenscht.

De resultaten der proefnemingen zullen jaarlijks gepubliceerd en ter kennis van belanghebbenden gebracht moeten worden. Met den heer MÖRZER BRUYNS ben ik het eens, dat het gewenscht zou zijn om in een één- of tweemaandelijksch landbouwblad, in het Nederlandsch en Papiëmentsch, de resultaten dier proeven te publiceeren en eenvoudig gestelde artikelen omtrent landbouwzaken te geven. De landbouwkundige zal echter, bij zijn vele werk, hiervoor bezwaarlijk tijd kunnen vinden. Zoodra zijn werkzaamheden van dien aard worden, dat hulp noodzakelijk geacht wordt, zullen dergelijke zaken ter hand genomen kunnen worden.

Verbetering van de veeteelt.

De landbouwkundige zal ook nuttigen arbeid kunnen leveren, door mede te werken aan de verbetering van de veeteelt.

In de eerste plaats zal getracht moeten worden het zoover te brengen, dat er steeds, onder alle omstandigheden, voldoende voedsel voor het vee is. Blijven de gevolgen van ongunstige omstandigheden nadeelig zooals thans, dat nl. in droge tijden geen voedsel aanwezig is en vele dieren van honger sterven of geslacht moeten worden, om het gevaar te ontgaan van ze door honger te zien omkomen, dan zal van pogingen tot verbetering niet veel verwacht kunnen worden. Invoering van nieuwe voederplanten, vooral van de alfalfa, en een doelmatiger gebruik van het voorhanden zijnde voedsel, bijv. een fijnsnijden van de maïsstengels, moeten beproefd worden.

Daarna zal nagegaan kunnen worden of het mogelijk is om door verbetering van de aanwezige rassen van runders, ezels, geiten, schapen, varkens en pluimvee, dan wel door invoer van fokdieren uit den vreemde, goede resultaten te verkrijgen.

Door de Curaçaosche Maatschappij tot bevordering van landbouw, veeteelt, zoutwinning en visscherij en door particulieren werden reeds meermalen pogingen in deze richting, en met succes, gedaan.

Ter bereiking van dit doel komt thans reeds een post op de begrooting van de kolonie voor. Die post zal voor het vervolg op de begrooting gehandhaafd en zoo noodig verhoogd moeten worden.

Commissie ten behoeve van de veeverbetering.

Het komt mij wenschelijk voor om ten behoeve van de veeverbetering een commissie in het leven te roepen, bestaande uit een 5- of 7-tal deskundige leden, met den landbouwkundige der kolonie als adviseerend lid, tevens als secretaris. Deze commissie zal de noodige voorstellen moeten doen, die een verbetering van de veeteelt — zoowel van groot- als van kleinvee — tot resultaat kunnen hebben, en zij zal de leiding dezer zaak in handen nemen. Jaarlijks wordt door haar een verslag omtrent haar werkzaamheden in het afgeloopen jaar aan den Gouverneur uitgebracht. De leden der Commissie worden door den Gouverneur benoemd, die tevens een der leden als voorzitter aanwijst. Zij worden voor een bepaalden tijd, bijv. 5 jaren, benoemd, en zijn herbenoembaar.

Landbouwonderwijs.

Aan landbouwonderwijs wordt in de kolonie nog niet gedaan, en daarom is het m. i. van beteekenis, dat onderzocht worde, of in de bevordering van dit onderwijs een middel gevonden kan worden om tot betere toestanden te geraken. Zeer vele negers wonen op het land en moeten, althans grootendeels, leven van de opbrengst van hun grondjes. Velen gaan overdag in de stad werken, doch zij, die daarvoor op te grooten afstand van de stad wonen, moeten bijna geheel van de opbrengst van hun grondjes leven, of wel zij werken tevens op de plantages.

De heer VAN KOL schreef reeds in 1904 ongeveer als volgt: „leer de negertjes hoe zij hun tuintjes het best met sorgo

(maïs) beplanten, de meeste pampoena's, papajas en kalbassen winnen, hun vruchten veredelen en de sappen toebereiden kunnen. Leer hun den grond bemesten, het vee verzorgen, hoenders kweeken, den arbeid der handen op land- en tuinbouw toepassen". En zeker kan in deze richting wel iets gedaan worden. Uit verschillende gesprekken is mij gebleken, dat niet onwaarschijnlijk aan de bijzondere school te Santa Rosa met dit onderwijs begonnen zou kunnen worden en mogelijk zal later aan nog meerdere scholen in de districten dit werk voortgezet kunnen worden.

Aanleg van schooltuinen.

De bedoeling is om bij die scholen, onder toezicht, schooltuinen aan te leggen en, door middel dier tuinen, lust tot veldarbeid bij de kinderen op te wekken.

De kinderen moeten gezamenlijk den tuin onderhouden, of wel aan ieder wordt een stukje toegewezen, waarop verschillende gewassen, die spoedig product afwerpen, verbouwd worden. De verbouwde producten blijven het eigendom der kinderen. Op den rooster van lesuren der school worden per week bijv. een 4-tal uren voor dit doel uitgetrokken. De onderwijzer zal gedurende die uren, terwijl de jongens onder zijn leiding in den tuin aan het werk zijn, volop gelegenheid hebben om op tal van zaken, die met den bodem, met het leven der planten enz. in verband staan, te wijzen.

De kosten, aan een dergelijke schooltuin verbonden, zullen door het Gouvernement vergoed dienen te worden, terwijl het ook billijk is dat aan den persoon, met de leiding en het toezicht belast, een vergoeding van bijv. f 50 's jaars gegeven worde.

Een begrooting van kosten kan, voor elk geval afzonderlijk, door den landbouwkundige, in overleg met den betrokken onderwijzer, opgemaakt worden. Het toezicht op die tuinen wordt den landbouwkundige der kolonie opgedragen.

In de toekomst zal het wellicht ook mogelijk zijn om te bevorderen dat onderwijzers, in het bezit eener land- of tuinbouwakte, bij het onderwijs buiten Willemstad worden aangesteld.

In het bovenstaande zijn eenige maatregelen aangegeven, die naar mijne meening in het belang van den landbouw op Curaçao genomen kunnen worden.

Bevordering van het particulier initiatief.

Het Bestuur van Curaçao heeft — en mijns inziens zeer terecht — in de bevordering van, en het geven van steun aan het particulier initiatief, steeds een krachtig middel meenen te vinden ter verbetering van de landbouwtoestanden. De nog niet lang geleden verleende steun aan de Eerste Sisal Cultuur Maatschappij zij daarvan het bewijs.

Het verdient aanbeveling om op dezen weg voort te gaan, vooral wanneer op deugdelijke gronden en met eenige zekerheid aangetoond kan worden, dat er kans op succes bestaat.

Het geven van voorschotten, wanneer niet met zekerheid gewaarborgd kan worden, dat zij werkelijk worden aangewend voor het doel waarvoor zij gegeven worden, moet zooveel mogelijk beperkt worden, en het verleenen van steun aan plantage-eigenaars, die financieel niet meer te redden zijn, verdient weinig aanbeveling.

In het algemeen is een contrôle, uit te oefenen door den landbouwkundige der kolonie, op de wijze waarop de verleende subsidies en voorschotten besteed worden, gewenscht.

Niettegenstaande de zeer ongunstige omstandigheden waaronder de landbouw oogenblikkelijk verkeert, worden door particulieren toch nog pogingen tot verbetering van den landbouw in het werk gesteld.

De Eerste Sisal Cultuurmaatschappij tracht de cultuur van de sisal op Curaçao in te voeren. Anderen hebben zeer onlangs struisvogels geïmporteerd, om de teelt van deze dieren te beproeven. Vrij algemeen hoort men spreken over een uitbreiding van de aloëcultuur. De grondbewerking neemt toe. Bewijzen te over, dat lang niet allen aan een rendeerenden landbouw op Curaçao wanhopen.

Het is zeer te wenschen, dat de thans heerschende slechte

tijden spoedig voor een reeks goede jaren plaats mogen maken en dat, wanneer later weer eens langdurige droge perioden mochten voorkomen, men dan, als gevolg van de thans te nemen maatregelen, zoo goed mogelijk gewapend den strijd tegen de gevolgen daarvan met goed gevolg zal kunnen voeren.

Aan het eind van mijn rapport zij het mij vergund een woord van dank te brengen aan allen, die mij, gedurende mijn verblijf op Curaçao, zoo gastvrij ontvingen en mij welwillend de noodige inlichtingen verstrekken.

Curaçao, Augustus 1912.

I. G. J. Kakebeeke.